د فراه پوهنتون د کرنې پوهنځي د اګرانومي څانګې د محصلانو د ۱۴۰۴–۱۴۰۵ زراعتي کال د څېړنو د پایلو راپور: د اوبه‌لرونکي غنمو د تولید د بڼه‌والي او د وربشو د کرکېلي د مدیریت لپاره علمي موندنې او عملي سپارښتنې

سریزه

د فراه پوهنتون د کرنې پوهنځي د اګرانومي څانګې د کرنیزو محصولاتو د تولید د بڼه‌والي، له سرچینو څخه د اغېزمنې ګټې اخیستنې او د فراه ولایت له اقلیمي شرایطو سره د مناسبو علمي حل‌لارو د وړاندې کولو په موخه، د ۱۴۰۴–۱۴۰۵ زراعتي کال په ترڅ کې د کرنې پوهنځي په څېړنیز فارم کې علمي څېړنې ترسره کړې دي.

په دغو څېړنو کې د اوبه‌لرونکي غنمو پر حاصل باندې د یوریا، ډای‌امونیم فاسفېټ او پوتاشیم سلفېټ کیمیاوي سرو د اغېزو څېړنه، او همدارنګه د کرکېلي د نېټې پر ودې او حاصل باندې د هغې د اغېزو ارزونه، د کرل کېدونکو وربشو او وحشي وربشو په اړه شامله ده.

د غنمو او وربشو د اهمیت، د غلو دانو په تولید، د خوړو په تأمین او د بزګرانو د کورنیو په اقتصاد کې د هغوی د ونډې په پام کې نیولو سره، د دغو څېړنو پایلې کولای شي د سرو د مدیریت، د کرکېلي د مناسب وخت د ټاکلو او د بزګرانو د اقتصادي پرېکړو په برخه کې اغېزمن رول ولوبوي.

۱ -د اوبه‌لرونکي غنمو پر حاصل باندې د کیمیاوي سرو اغېزې

په دې څېړنه کې د فراه ولایت د مرکز په اقلیمي شرایطو کې د اوبه‌لرونکي غنمو پر ودې او حاصل باندې د یوریا، ډای‌امونیم فاسفېټ او پوتاشیم سلفېټ سرو او د هغو د بېلابېلو ترکیبونو اغېزې وڅېړل شوې. دغه تجربه د تصادفي بشپړو بلاکونو د طرحې له مخې، د اتو درملنو او درې تکرارونو په لرلو سره ترسره شوه.

تر څېړنې لاندې ځانګړنې د نبات لوړوالی، وچ وزن، د ودې شاخصونه، د پنډکو شمېر، د وړې اوږدوالی، په هر وړې کې د دانو شمېر، د زرو دانو وزن، د غنمو دانو حاصل او د بوسو حاصل وو. همدارنګه، د بېلابېلو درملنو اقتصادي وضعیت د خالص عاید او د تولید د لګښتونو له مخې وارزول شو.

د څېړنې مهمې پایلې

د څېړنې پایلو وښودله چې د یوریا، ډای‌امونیم فاسفېټ او پوتاشیم سلفېټ ګډ استعمال د نبات د ودې او حاصل‌ورکونې په ډېرې ځانګړنو کې غوره پایلې لرلې. خو د سرو د لوړ لګښت له امله، دغه درملنه له اقتصادي پلوه مطلوبه پایله ونه لرله.

په مقابل کې، یوازې د یوریا استعمال د څېړل شویو درملنو په منځ کې تر ټولو اقتصادي انتخاب وپېژندل شو، چې په هر هکتار کې یې ۲۳٬۶۹۸ افغانۍ خالص عاید راپور شوی و.

دغه موندنه څرګندوي چې یوازې د محصول د حاصل زیاتوالی د سرو د استعمال د طریقې د ټاکلو لپاره کافي معیار نه دی؛ بلکې د تولیدي توکو لګښتونه او د محصول له پلور څخه ترلاسه کېدونکی عاید هم باید په پام کې ونیول شي.

د غنمو کرونکو بزګرانو لپاره عملي سپارښتنې

- **له غیرضروري سرو څخه ډډه وکړئ :**د سرو زیات استعمال تل د زیاتې ګټې معنا نه لري. د سرو ډول او اندازه باید د نبات د اړتیا، د خاورې د وضعیت او د کروندې له شرایطو سره سم وټاکل شي.
- **لګښتونه او عاید محاسبه کړئ :**د سرو د استعمال د پروګرام د ټاکلو پر مهال د سرو بیې، د کارګرانو مزد، د اوبو لګولو لګښتونه او نور مصارف د غنمو له پلور څخه ترلاسه کېدونکي عاید سره پرتله کړئ.
- **د اوبو کیفیت او د خاورې وضعیت ته پام وکړئ :**د خاورې مالګینتوب، قلویت او د اوبو نامناسب کیفیت کولای شي د غنمو وده محدوده کړي. له همدې امله، د اوبو مناسب مدیریت او د خاورې د حاصل‌خېزۍ ساتنه باید د سرو د استعمال ترڅنګ په پام کې ونیول شي.
- **د سرو سپارښتنې د کروندې له شرایطو سره برابرې کړئ :**په دې څېړنه کې د یوریا د استعمال پایله په دې معنا نه ده چې یوازې یوریا د ټولو کروندو لپاره مناسبه ده. د سرو انتخاب باید د سیمه‌ییزو شرایطو او د نبات د غذایي اړتیاوو پر بنسټ ترسره شي.

۲ -د کرل کېدونکو او وحشي وربشو پر حاصل باندې د کرکېلي د نېټې اغېزې

په دې څېړنه کې د فراه ولایت په اقلیمي شرایطو کې د کرکېلي د درېیو بېلابېلو نېټو اغېزې د کرل کېدونکو وربشو (*Hordeum vulgare*) او وحشي وربشو (*Hordeum spontaneum*) پر وده، حاصل او د حاصل پر اجزاوو وڅېړل شوې.

دغه تجربه د فکتوریل کرتونو په بڼه، د تصادفي بشپړو بلاکونو د طرحې له مخې او د څلورو تکرارونو په لرلو سره ترسره شوه. تجربه شپږ ترکیبي درملنې او ټولټال ۲۴ کرتونه لرل، چې د هر کرت مساحت څلور مترە مربع و.

تر څېړنې لاندې ځانګړنې د نبات لوړوالی، د پنډکو شمېر، د وړې اوږدوالی، په هر وړې کې د دانو شمېر، په وړې کې د دانو وزن، د زرو دانو وزن، د دانو حاصل، د بوسو حاصل او بیولوژیکي حاصل وو.

د څېړنې مهمې پایلې

د احصایوي تحلیل پایلو وښودله چې د کرکېلي نېټې د پنډکو پر شمېر، په وړې کې د دانو پر وزن، د دانو پر حاصل، د بوسو پر حاصل او بیولوژیکي حاصل باندې د احصایې له پلوه معنی‌لرونکی اغېز درلود.

همدارنګه، د وربشو ډول پر یو شمېر ځانګړنو، لکه په وړې کې د دانو شمېر، د دانو وزن، د بوسو حاصل او بیولوژیکي حاصل باندې معنی‌لرونکی اغېز درلود.

سربېره پر دې، د وربشو د ډول او د کرکېلي د نېټې متقابل اغېز د نبات پر لوړوالي، په وړې کې د دانو پر وزن، د دانو پر حاصل، د بوسو پر حاصل او بیولوژیکي حاصل باندې معنی‌لرونکی و. دغه پایله ښیي چې د کرل کېدونکو او وحشي وربشو غبرګون د کرکېلي بېلابېلو نېټو ته یو شان نه دی.

د حاصل مهمې موندنې

- **د کرکېلي لومړۍ نېټه :**کرل کېدونکو وربشو په هر هکټار کې ۱۰۷۰۲.۸۸ کیلوګرامه بوس او ۱۲۲۵۰ کیلوګرامه بیولوژیکي حاصل تولید کړ، چې د راپور شویو ارزښتونو له مخې تر ټولو لوړ حاصلونه وو.
- **د کرکېلي دویمه نېټه :**وحشي وربشو په هر هکټار کې ۲۰۸۳.۸۰ کیلوګرامه دانو حاصل ورکړ، چې د ازمویل شویو ترکیبونو په منځ کې تر ټولو لوړ د دانو حاصل و.
- **نورې ځانګړنې :**د وړې اوږدوالی او د زرو دانو وزن د څېړل شویو عواملو تر معنی‌لرونکي اغېز لاندې نه وو راغلي.

دغه پایلې څرګندوي چې د کرکېلي د نېټې او د وربشو د ډول انتخاب باید د تولیدي موخې، چاپېریالي شرایطو او د هرې کروندې د ځانګړنو له مخې ترسره شي.

د وربشو کرونکو بزګرانو لپاره عملي سپارښتنې

- **د کرکېلي نېټه د تولید له موخې سره برابره کړئ :**د څېړنې پایلو وښودله چې د کرکېلي لومړۍ نېټه د بوسو او بیولوژیکي حاصل لپاره مناسبه وه، په داسې حال کې چې دویمې نېټې د دانو په تولید کې غوره پایله ورکړه.
- **د وحشي وربشو د کرکېلي په اړه احتیاط وکړئ :**په یوه ازمایښتي ترکیب کې د وحشي وربشو د دانو لوړ حاصل، په یوازې ځان د دې لپاره کافي نه دی چې د یوه سوداګریز محصول په توګه یې په پراخه کچه د کرکېلي سپارښتنه وشي. د دانو کیفیت، د حاصل ټولولو اسانتیا، په بازار کې د منلو وړتیا او نورې ځانګړنې یې هم باید وڅېړل شي.
- **اقلیمي شرایط او د خاورې رطوبت په پام کې ونیسئ :**د کرکېلي مناسب وخت د تودوخې درجې، اوبو ته د لاسرسي او د سیمې د شرایطو له مخې توپیر کولای شي؛ له همدې امله، د کرکېلي نېټې باید له سیمه‌ییزو شرایطو سره برابرې شي.
- **په کرونده کې بېلابېلې طریقې پرتله کړئ :**که امکان ولري، د ځمکې یوه برخه د کرکېلي د بېلابېلو نېټو د پرتله کولو لپاره ځانګړې کړئ او د هرې طریقې حاصل او لګښتونه ثبت کړئ.

۳ -د کرنیزو محصولاتو د تولید د زیاتوالي او لګښتونو د کمولو اساسي اصول

د دغو دوو څېړنو د موندنو له مخې، د لاندې اصولو رعایت د غنمو او وربشو د کروندو په ښه مدیریت کې مرسته کولای شي:

۱ .د سیمې له شرایطو سره د مناسبو او سالمو تخمونو استعمال؛

۲ .د خاورې د حاصل‌خېزۍ او د نبات د غذایي اړتیاوو پر بنسټ د سرو د استعمال تنظیمول؛

۳ .د اوبو لګولو اغېزمن مدیریت او د اوبو له غیرضروري مصرف څخه مخنیوی؛

۴ .د محصول د ډول، د تولید د موخې او اقلیمي شرایطو په پام کې نیولو سره د کرکېلي د نېټې ټاکل؛

۵ .د حاصل اندازه، د تولید لګښتونه او د محصول د پلور عاید ثبتول؛

٦ .د سرو د انتخاب او د کرکېلي د مناسبو طریقو په اړه له کرنیزو متخصصانو او د ترویج له کارپوهانو سره مشوره کول.

د فراه ولایت درنو بزګرانو ته مهم پیغام

د حاصل زیاتوالی تل د ګټې د زیاتوالي معنا نه لري.

د غنمو د څېړنې پایلو وښودله چې هغه درملنه چې د نبات د ودې او حاصل‌ورکونې په ځانګړنو کې یې غوره پایلې لرلې، لازماً تر ټولو اقتصادي انتخاب نه و. همدارنګه، د وربشو څېړنې وښودله چې د دانو د تولید لپاره مناسبه د کرکېلي نېټه ښایي د بوسو او بیولوژیکي موادو د تولید له مناسبې نېټې سره توپیر ولري.

له همدې امله، درانه بزګران باید د سرو د استعمال او د کرکېلي د نېټې د ټاکلو پر مهال د خاورې او اوبو وضعیت، د تولید موخه، کرنیز لګښتونه او د بازار بېې په پام کې ونیسي.

دغه موندنې د فراه پوهنتون د کرنې پوهنځي په څېړنیز فارم کې د ترسره شویو تجربو پایله ده. څرنګه چې د بېلابېلو کروندو شرایط یو شان نه دي، د دغو سپارښتنو عملي کول باید د سیمه‌ییز وضعیت په پام کې نیولو او له کرنیزو متخصصانو سره تر مشورې وروسته ترسره شي.

د فراه پوهنتون د کرنې پوهنځي د اګرانومي ځانګه د علمي څېړنو د ترسره کولو او د هغو د پایلو د بزګرانو له ګډون او ګټې اخیستنې سره د شریکولو له لارې، د کرنیزې پوهې د پراختیا، د کروندو د مدیریت د ښه‌والي او په فراه ولایت کې د دوامدار کرنیز تولید د ملاتړ لپاره هڅې کوي.

سرلیک لنډ او روښانه کړئ څېړنې موخې جلا بیان کړئ